

Jana Pokorná: Padernbornský epos o Karlu Velikém, České Budějovice 2012, 101 s.
(diplomová práce Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích)

Posudek vedoucího diplomové práce

Obhajovaná diplomová práce je ve své podstatě pokusem o český překlad latinské básnické skladby *Karolus Magnus et Leo papa*, jejímž autorem je Angilbert, člen dvora Karla Velikého. Toto dílo, složené v hexametrech, vypráví o setkání Karla Velikého a papeže Lva III. v Paderbornu v roce 799.

Nejprve bude dobré odbýt formální chyby práce. Občas narazíme na nedokončenou poznámku pod čarou (viz např. poznámky 2 a 5), vyskytují se překlepy (např. v poznámce 9) a nedůslednosti, jako např. na straně 16, kde se mluví o „Langobardské říši“, zatímco na straně 17 o „langobardské říši“ (ani jeden z těchto názvů vlastně není správný). Podobně se mluví o Karlu Martelovi (str. 12) i Martellovi (str. 25). Autorka důsledně používá adjektivum *franský* a zde jistě nejde o chybu - *Pravidla českého pravopisu* jí dávají za pravdu a výraz je v medievistických pracích běžně používán; zdá se jen, že alternativa *francký* je používána častěji a snad je i správnější. To už je však věcí debaty.

Autorčin styl je na mnoha místech neobratný (viz např. strana 24: „lidmi lépe uvěřitelný“, nebo strana 17, pozn. 18: „začlenil svou vladařskou korunu do dění langobardské říše“, nebo strana 19: „vymanit se z franských spárů“), autorka se také odchyluje od spisovné češtiny (str. 23: „svou původní výpověď stáhnul“) a tvoří bizarní slovní spojení (tamtáž strana: „kapitoly odsoudil a kapituloval“). Díky tomu je text místy nesrozumitelný - viz např. strana 20: „dospěli k vzájemnému respektu“ (myslí se tu zřejmě „k dohodě“ nebo něco podobného), nebo strana 8, kde podle autorky epos „líčí oficiální setkání prozatímního krále Karla Velikého a papeže Lva III“ – autorka tu zřejmě míní, že v roce 799, kdy ono setkání v Paderbornu proběhlo, byl Karel franckým králem; ze slova „prozatímní“ se zdá vyplývat, že o rok později, po své korunovaci na římského císaře, králem být přestal. To samozřejmě není pravda. Také považuji za nešťastné, že zmíněné datum (a okolnosti) setkání jsou jen letmo naznačeny na straně 20 a úplnou informaci nedostaneme dříve než na straně 27 (kde jsme omylem odkazováni na kapitolu, v níž se právě nacházíme, tj. 1.4.2.1).

Tím se dostáváme k obsahové stránce díla a k historickému úvodu (str. 9-34). Na začátku svého úsilí neměla autorka, jako studentka latiny, ani povšechné informace o době pozdní antiky a raného středověku. Přestože se snažila tento handicap eliminovat studiem odborné literatury, v práci se objevuje řada vážných chyb, viz např. str. 14, pozn. 11: „Ravenna ... byla dobyta v roce 476 ostrogótským králem Theodorichem“. Je jasné, že autorka tu zaměnila sesazení Romula Augustula Odoakerem za vstup ostrogótského krále Theodoricha (lépe: Theodericha) do Ravenny v roce 493 – král ji vlastně nemusel dobývat vůbec, ale dohodl se s Odoakerem na společné vládě v Itálii. V téže poznámce autorka tvrdí, že Langobardi se Ravenny zmocnili v roce 753 – ve skutečnosti k tomu došlo o dva roky dříve. Na straně 21, v poznámce 25, autorka stručně popisuje průběh války mezi Byzancí a Ostrogóty za Justiniánovy vlády a je zřejmé, že nemá ani tušení, jak válka vlastně probíhala (tvrdí, že od roku 536 do roku 555 „postupně upadala do moci Justiniána stále větší a větší část Itálie“ – *sic!*). Proč má autorka pochybnosti o datu bitvy u Poitiers? Na straně 13 je datum uvedeno jako „732 (733)“, a žádný důvod této pochybnosti není uveden. Proč autorka správně na str. 11 uvádí, že se Pipin Mladší (nebo Pippin III., jak je zde nazván) stal franckým králem v roce 751, když na str. 14 říká, že Pippin byl povolán králem od papeže Štěpána II. (patrně se tu míní rok 755)? Ve skutečnosti získal Pippin - už jako král - z rukou papeže

pouze pomazání, a to v roce 754. Proč se na stranách 14 a 26 dočteme, že Štěpán (patrně ve zmíněném roce 755) udělil královskou hodnost i oběma Pippinovým synům, když na straně 16 autorka říká, že se Karloman a Karel Veliký stali králi roku 768 z rozhodnutí svého otce? Přestože se Alkuin z Yorku ke konci svého života stal opatem kláštera v Tours, neměl by být nikdy označován jako „Alkuin z Tours“ (str. 28). Není jasné, proč se autorka zabývá dějinami papežství a církve i po roce 814 (na straně 24), když hlavním účelem kapitoly 1.4 („Obecná situace papežství“) mělo být stručné vysvětlení problémů, s nimiž se papežství potýkalo až do doby Karla Velikého. A co je obzvláště zarážející, životu samotného Angilberta je překvapivě věnována necelá jedna stránka (str. 34).

Dobrá zpráva je, že počínaje stranou 35 jde kvalita práce výrazně nahoru. Nejprve (až do strany 56) je Angilbertův epos rozebírán z literárně-historického hlediska, následně (do strany 62) se dozvíme něco o Angilbertových předlohách a vzorech (Venantius Fortunatus, Corippus, Ovidius, Lucanus) a pak (na stranách 63-72) bude řeč o zvlátnostech použitého metra. Pravda je, že některé autorčiny závěry v této poslední sekci nejsou přesvědčivé. Autorka např. hledá mezi Angilbertovými hexametry krétiky nebo palimbakcheje, ale neuvědomuje si, že Angilbert mohl být na těchto místech zcela přesvědčen, že tvoří metricky dokonalé hexametry (správné délky samohlásek, o které se tady jedná, mu nemusely být známy).

Samotný překlad díla se nachází na stranách 73-93 a je samozřejmě těžištěm celé práce. Po něm následuje celkem zbytečný závěr (str. 94-95) a seznamy zdrojů (str. 96-101). Přílohou práce je latinský text eposu a jedna mapa.

Zdroje jsou dostatečné. Angilbertův text byl překládán podle dosud standardní edice v *Monumenta Germaniae Historica*, a kromě Angilberta autorka využila díla dvanácti dalších latinsky píšících autorů, ať už antických nebo raně středověkých, a to většinou v originále (řada z nich nebyla dosud do češtiny přeložena). Tito autoři měli na Angilberta přímý či nepřímý vliv a jejich studium je pro dané téma velmi důležité. Téměř polovina použité odborné literatury je německé provenience (a v německém originále); zbytek většinou tvoří kvalitní mediivistické práce v českém překladu, dále slovníky a příručky.

Nyní konečně k překladu samotnému: autorka volí překlad rýmovaný, patrně ve snaze nahradit nepřevoditelný hexametr něčím srovnatelným. Nápad to není úplně špatný, protože je tak uchován rytmus, spád, vnitřní soudržnost vyprávění. Na druhé straně se překladatel stává otrokem tohoto principu a je příliš často nucen leccos z originálních veršů vypustit nebo do nich naopak přidat. Tím je nucen rezignovat na věcnou přesnost. Zároveň si autorka na sebe naložila další omezení, když úzkostlivě překládala systémem verš za verš; dostaneme tak 536 českých rýmovaných veršů za stejný počet latinských hexametrů. S vědomím těchto dvou omezení, která si autorka sama zvolila, zodpovězme nyní otázku, jak moc je český překlad věrný svému originálu.

Podívejme se např. na verše 92-94: *Rex Karolus, caput orbis, amor populique decusque / Europae venerandus apex, pater optimus, heros, / Augustus (...)* Doslovný překlad by zněl: „Král Karel, pán světa, láska a ozdoba lidu, úctyhodný střed Evropy, nejlepší otec, hrdina, císař (...).“ Autorčín překlad zní: „Ozdoba lidu, úctyhodný vrchol, Evropy král, / laskavý otec, hrdina, šlechtic, u zrodu druhého Říma stál“ Mám tu problém se slovem **šlechtic**, místo kterého by mělo (a snadno mohlo, protože je také dvojslabičné) být slovo **císař**. Ztrácí se nám tu z překladu cosi podstatného, a to zcela zbytečně. Z hlediska posloupnosti děje se tu jedná o prolepsi, čili předjímá se tu korunovace Karla císařem, ke které došlo rok po setkání, jež dílo popisuje. Viz též verš 406, kde autorka na překlad výrazu *augustus* dokonce zcela rezignovala a spojení „*magni Augusti*“, tedy „velikého císaře“, přeložila jako „franského Augusta“.

Jako další ukázkou věcné nepřesnosti a odchylky od originálu můžeme uvést verše 300-1: „Karel kořist odnést nechá / a s těmito slovy za svou družinou spěchá“, ve skutečnosti by

překlad zněl spíše takhle: „Brzy nato Karel poroučí odtud odnést jiný úlovek (*aliam praedam*) a osloví své vznešené druhy přátelskými slovy“. Podstatné tu je, že po skolení kance Karel nedohání svou družinu - proč by to také dělal? Družina mu při lovu byla neustále nablízku (a v případě potřeby by měla dohnat ona svého krále, ne naopak). Kromě toho se tu mluví o *další* kořisti, kterou Karel skolil. Našli bychom ještě mnoho dalších odchylek v tomto smyslu, i těch drobných a málo významných; např. ve verši 295 nechává autorka Karla při lovu zabít kance kopím místo mečem (*ense*), nebo ve verši 307 nechává skupinu lovců pokleknout před Karlem, zatímco v originále lovci pouze spustí souhlasný řev. Myslím, že tyto příklady stačí k osvětlení způsobu, jakým autorka naložila s textem.

Navzdory všem výše uvedeným výhradám diplomovou práci vysoce oceňuji, neboť autorčin překlad, jakkoliv je často nepřesný a místy chybný, věrně uchovává jednak rytmus díla, jednak jeho ducha. Toto je poetický překlad, nikoliv věcný, a nedá se tudíž hovořit o selhání překladatele, pokud je něco přeloženo příliš volně nebo nepřesně. Na druhé straně by se k tomuto přístupu měla autorka přiznat hned v úvodu své práce a čtenář by měl být dostatečně ujištěn, že nečte přesný překlad.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ocenit známku **velmi dobře**.

V Českých Budějovicích dne 15. 5. 2012

PhDr. Stanislav Doležal, Ph.D.

